

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна військова адміністрація
Чернівецька обласна рада
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

XIV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р.

Чернівці – 2023

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна військова адміністрація
Чернівецька обласна рада
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

XIV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р.

Чернівці – 2023

УДК: 94(477) (063)

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 1 від 29.09.2023 р.).

XIII Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція. Тези доповідей. Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р. / Наук. ред. О.В. Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2023. 227 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної й політичної регіоналістики та етнології.

УДК: 94(477) (063)

Редакційна колегія:

Голова: проф. О.В. Добржанський.

Члени: проф. М.К. Чучко, проф. Ю.І. Макар, доц. М.Р. Гуйванюк (відповідальний секретар), доц. Г.М. Скорейко, асист. Т.Р. Ковалець, асист. О.В. Руснак, асист. Н.М. Христан.

Рецензенти:

Юрій М.Ф. доктор історичних наук, професор.

Райківський І.Я. доктор історичних наук, професор.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ БУКОВИНИ ТА ПІВНІЧНОЇ БЕССАРАБІЇ

Калініченко Віталій, Пилипець Валерія Скроневі кільця зі слов'янських пам'яток Буковини	9
Пивоваров Сергій, Калініченко Віталій Елементи клинкової зброї з Чернівського городища XIII ст.: нові знахідки	11
Ільків Микола Археологічні старожитності Північної Буковини на австрійських картах останньої третини XVIII ст.	14
Gumenâi Ion S.S. Cușnicov și problema proprietăților din gaiaua Hotinului	17
Ротар Оксана Польсько-литовська гусарія під Хотинном: з історії битви 1673 р.	19
Драгомирецька Оксана Ктиторський портрет великого гетьмана литовського Михайла Казимира Паца: з приводу іконографії Хотинської битви 1673 р.	22
Бабчук Сергій Вплив пожеж на зовнішній вигляд міста Чернівці у другій половині XVIII та першій половині XIX ст.	25
Дейнека Михайло Німецький вплив на Буковину до XIX ст.	27
Безаров Олександр «Єврейська присяга» у судовій практиці Російської імперії у XIX ст. (за матеріалами Хотинського повітового і земського судів)	29
Чучко Михайло Матримоніальні зв'язки родин буковинських православних священників Ганицьких, Козаків та Тимінських в XIX – на початку XX ст.	32
Добржанський Олександр Взаємини А. Ончула з представниками українського національного руху на Буковині на початку XX ст.	35
Ільків Марія Творча спадщина Анни Кіслінгер в колекції Чернівецького обласного художнього музею	39
Дутчак Інна Питання національної самоідентифікації у середовищі української молоді Буковини на рубежі XIX – XX ст.	42

Шуршикова Кароліна Становище румунів під час російської окупації Буковини 1914 р.	44
Слюсар Олег Поховання на «цвинтарі героїв» міста Чернівці в період Першої світової війни (на матеріалі книги поховань римо-католицької парафії міста Чернівці 1915 – 1933 рр.)	46
Темофійчук Юрій Омелян Попович та його роль у встановленні української влади на Буковині у 1918 р.	48
Дробіна Лілія, Яценюк Галина Діяльність урядів Галичини і Буковини направлена на об'єднання українських земель (1918 – 1919 рр.) (на основі спогадів галицького дипломата Лонгіна Цегельського)	51
Стасюк Олександра Перший радянський електоральний досвід населення Буковини	55
Богачик Тамара Становлення системи шкільної освіти Чернівецької області у 1940 – 1941 рр.	58
Коняєва Карина Депортація ромів Буковини та Бессарабії до Трансністрії	60
Комарніцький Олександр, Комарніцька Людмила До питання про закриття Чернівецького педагогічного інституту у середині 50-х рр. ХХ ст.	63
Шилюк Олег Скарби університетської книгозбірні: формування цифрового краєзнавчого контенту	66
Семенюк Микола Походження назви поселення Рогізна	68
Чebаник Віталій Особливості політичного простору Чернівецької області на рубежі ХХ – ХХІ ст.	70
Струтинський Владислав Культурно-просвітницькі та наукові проекти національних громад краю та їх вплив на поглиблення співпраці Буковини з регіонами сусідніх країн	73
Іванчук Марія Історико-краєзнавчий вектор у практичній діяльності вчителя початкових класів	77

КРАЄЗНАВСТВО ТА ІСТОРИЧНА РЕГІОНАЛІСТИКА

Скакальська Ірина Персоналістика в регіональній історії	80
--	----

Ревага Наталія Історичне краєзнавство та його значення (на прикладі села Комарівка на Переяславщині)	83
Майоров Володимир Розвиток просторової компетентності учнів ЗЗСО через інтерактивні заняття з історії у краєзнавчому музеї	85
Булига Олександр Перший православний період Почаївської обителі (1597 – 1712 рр.): вплив суспільних подій на монастирське становлення	88
Шевченко Андрій Земельні реформи румунського уряду у Буджаку другої половини XIX ст.	90
Галемчук Світлана Формування залізничної інфраструктури на Галицькій Гуцульщині в кінці XIX – на початку XX ст.	92
Королько Андрій Українська приватна гімназія руського (українського) педагогічного товариства у м. Городенка (1909 – 1914 рр.): становлення та практична діяльність ...	95
Гуйванюк Микола Костянтина Малицька у взаєминах з січовим рухом Галичини й Буковини на початку XX ст.	99
Бойда Андрій Родинне походження Василя Порайка (1888 – 1937 рр.)	101
Олійник Сергій, Шолк Олександр Участь Роберта Кніттля та Карла Шльосера у жовтневих боях Української Галицької Армії з денікінцями	104
Доброчинська Валентина Галичани в культурно-освітньому житті Рівного (1921 – 1939 рр.)	106
Власюк Ігор Боротьба органів більшовицької влади Волинської губернії з проституцією у середині 1920-х рр.	109
Руснак Олександр Реформи адміністративно-територіального устрою на Буковині у міжвоєнний період	11
Бабіч Олександр Приналежність до окремих етнічних груп, як фактор виживання в умовах окупації (Одеса 1941 – 1944 рр.)	113
Шульга Світлана До питання про участь волинських чехів у Русі опору (1939 – 1945 рр.)	116
Райківський Ігор, Палійчук Іванна Ольга Ільків – зв’язкова Романа Шухевича: штрихи до політичного портрету	119

Луцик Владислав Методи боротьби радянської агентури проти націоналістичного підпілля на Станіславщині у другій половині 1940-х рр. – першій половині 1950-х рр.	122
Паска Богдан «Справа педагогів»: розправа радянського режиму над прикарпатськими вчителями-патріотами наприкінці 1950-х рр.	126
Ципуга Андрій Взаємини Опанаса Заливахи із київськими шістдесятниками в першій половині 1960-х рр.	128
Філіпович Мирослава Становище церкви на Волині (1960 – 1980 рр.)	130
Притулюк Василь Охорона культурної спадщини українсько-польського порубіжжя початку 90-х рр. XX ст. (на прикладі церковної архітектури)	133
Пятницькова Ірина Знищення Росією історико-культурної спадщини Бахмута	135
Пунько Алла Шовковичний парк – окраса міста Слов'янськ	138
Мігальчан Ірина Дівоча коса як елемент духовного багатства українців	140

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Трубчанінов Сергій, Кравчук Володимир Маловідоме англomовне джерело до історії України кінця XVI ст.	144
Федорук Андрій Битва під Віднем (1683 р.) у висвітленні «Літопису Самовидця»	146
Христан Назарій Regis Russiae в історичній концепції Михайла Грушевського	149
Глібіщук Микола Перспективи вивчення міської історії для українських дослідників Першої світової війни	151
Кушнір Микола Статути єврейських товариств другої половини XIX – початку XX ст. як історичне джерело	154
Rus Dorin-Ioan Nachlass Raimund Friedrich Kaindl des Universitätsarchivs Graz	156
Gorzelana Joanna Pole tematyczne historii w opowiadaniach «Gwarili na Bukowinie» Zygryda Seula	159

Мінаєва Тетяна, Мінаєв Андрій Періодичні видання Союзу визволення України	160
Карнатовський Андрій Періодичні видання подільського краю під час російсько-польсько- української війни	163
Стародубець Галина Формування образу «ворога народу» мовними засобами пресових видань Волині початку 1930-х рр.	165
Ксенчук Олег Документи ЦДАВО України про науково- дослідну роботу викладачів та студентів Чернівецького медінституту на початку 50-х рр. XX ст.	168
Точиліна Ірина Західні області Української РСР у соціально-економічній політиці більшовиків XX ст.: історіографічний аналіз	170
Перегінчук Марія Опозиційна поезія у самвидавному часописі «Український вісник» (1970 – 1972 рр.)	173

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. УКРАЇНА В МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКАХ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Филипчук Олександр Русь і Свята Земля в час Хрестових походів: ідеї та їх трансляції	177
Ковалець Тарас Репетиція 1625-го: організація комісії для приборкання Війська Запорозького у маловідомій річпосполитській кореспонденції 1623 р.	180
Маркевич Оксана Конфіскаційна політика Російської імперії як управлінський механізм «приборкання» польської шляхти (на матеріалах Волинської губернії кін. XVIII ст.)	182
Хома Вікторія Становище дітей в прифронтовому регіоні Східного фронту в роки Першої світової війни	184
Юрій Михайло Особливості становлення української нації в складі Російської та Австро-Угорської імперій	187
Фечко Іван Трансформація відносин між німцями- колоністами та радянською владою в умовах утвердження сталінського тоталітарного режиму(1933 – 1945 рр.)	189

Піддубний Ігор Заходи органів правопорядку королівства Румунії з підтримання безпеки в умовах територіальних втрат	191
Скорейко Ганна «Діти Голодомору 1946 – 1947 рр.»: як вижити? (на матеріалах усних оповідей)	194
Богуцька Оксана Умови утримання жінок-політв'язнів у радянських таборах	197
Макар Віталій Імміграційна політика як форма демографічного розвитку Канади	200
Герегова Світлана Сторінки історії українського народу в авторській інтенції митця Ярослава Паладія	202
Макар Юрій Наслідки <i>Маніфесту до українського народу</i> ... для самого українського народу	205
Каліщук Оксана Україно-польські історичні суперечки у нових геополітичних реаліях	207
Карпо Василь Українсько-румунські відносини в умовах російської військової агресії	211
Нечаєва-Юрійчук Наталія Інформаційна політика ЄС: досвід протидії російській дезінформації та пропаганді ...	214
Парамонов Денис Арабо-ізраїльський конфлікт, як досвід у російсько-українському протистоянні	215
Стрільчук Людмила Гібридність російської агресії щодо України (на прикладі сучасної інформаційної війни)	218
Зигула Аліція Роль України у новій архітектурі безпеки в регіоні	221
Зуляк Іван, Кулик Соломія Функціонування Центральної школи митної варті в Гурі Кальварії (1925 р.)	223
Бестанчук Яна Формування репресивних методів впливу на місцеве населення на території повоєнної чернівецької області 1944 – 1945 рр.	225

теренами, мали наслідками сплеск появи соціальних аномалій. Більшовицько-радянська влада змушена була реагувати на цей процес, зокрема, на поширення проституції. Попри політико-ідеологічне обґрунтування причин її розповсюдження, вона здійснювала цілком прагматичні практичні заходи як з профілактики її появи, так і боротьби з її поширенням.

Олександр Руснак (Чернівці)

РЕФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ НА БУКОВИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Одним із проявів політики румунського уряду на Буковині у міжвоєнний період стали реформи адміністративно-територіального устрою. Маючи на меті, насамперед, уніфікацію системи управління новоприєднаних територій, вони також передбачали й оптимізацію керівних структур.

Після входження краю до складу королівської Румунії кілька років зберігався старий адміністративно-територіальний поділ, який існував тут за часів правління Австро-Угорщини. Тоді вся Буковина поділялася на 11 повітів. Тож станом на 1918 р. населення Буковини проживало в межах Вашківецького, Вижницького, Гура-Гуморського, Заставнівського, Кимполунгського, Кіцманського, Радівецького, Серетського, Сторожинецького, Сучавського та Чернівецького повітів. А вони, у свою чергу, поділялися на комуни (громади), куди входили один або кілька населених пунктів.

Таким чином, Вашківецький повіт охоплював 17 громад, Вижницький – 27, Гура-Гуморський – 32, Заставнівський – 29, Кимполунгський – 28, Кіцманський – 24, Радівецький – 28, Серетський – 39, Сторожинецький – 27, Сучавський – 41, Чернівецький – 42 комуни і місто Чернівці з передмістями Калічанкою, Клокучкою, Горечею, Монастириськами й Рошею.

Після проведення укрупнення повітів в рамках адміністративної реформи з 1925 р. на місці існуючих залишилося лише п'ять повітів – Кимполунгський, Радівецький, Чернівецький, Сторожинецький та Сучавський.

Наприклад, до Чернівецького повіту, площею 1771 км² (одного із найменших в тогочасній Румунії), перейшли землі колишніх

Заставнівського, Кіцманського та Чернівецького повітів, які за новою реформою були поділені на 5 плас (Дністровську, Колачинську, Шипинську, Прутську, Кіцманську).

А до складу Сторожинецького повіту (теж одного із найменших у країні), площею 2653 км² із центром у Сторожинці, перейшли території колишніх Вашківецького, Вижницького та Сторожинецького повітів, які за новою реформою були поділені на 4 пласи (Ростоцьку, Черемошську, Червонодібровську, Малого Серету).

Радівецький повіт включав до свого складу пласи Серет, Дорнешть, Віков, Путила. Сучавський повіт розділили на пласи Арборень, Драгомірна, Босанча, Ілішешть. У складі Кимполунгського повіту були пласи Гумора, Молдовіца, Молдова, Дорна.

Щоправда, частину громад було відокремлено від буковинських повітів та приєднано до сусідніх. У той же час, у Сучавському повіті були територіальні надбання – громада Бурдужень, а у Чернівецькому повіті – приєднання громад Баламутівка і Онут.

В подальшому відбувалися незначні коригування. Приміром, у складі Чернівецького повіту виділялися 4 пласи: Кіцманська – 19 сіл, Дністровська – 27, Прутська – 22 та Шипинська – 27 сіл. Всього до складу повіту із центром у Чернівцях входило 95 сіл та 4 міста: Чернівці, Кіцмань, Заставна і Садгора. А у Сторожинецькому – 3 пласи: Черемошська – 14 сіл, Флондоренська – 33 села та Ростоцька – 15 сіл. Всього до цього повіту належало 62 села, а також місто Сторожинець.

Згідно з конституцією 1938 р. буковинські повіти, а також деякі прилеглі території були об'єднанні у єдину адміністративно-територіальну одиницю – цинут (округ) Сучава з центром у Чернівцях. Сюди ввійшли всі п'ять повітів Буковини, а також Хотинський та Дорохойський. При цьому, поділ на пласи і громади дещо змінився.

За даними на 1939-1940 рр. до Кимполунгського повіту входило 3 пласи, 4 міські й 39 сільських громад, до Радівецького – 3 пласи, 2 міські й 69 сільських громад, до Чернівецького – 4 пласи, 4 міські й 93 сільські громади, до Сторожинецького – 3 пласи,

3 міські й 63 сільські громади, до Сучавського – 3 пласи, 2 міські й 64 сільські громади.

В обох випадках, реформи адміністративно-територіального устрою Буковини відповідали закладеним загальним принципам і підходам, розробленим для усїєї Румунії та були спрямовані на уніфікацію територіально-адміністративних одиниць у краї.

Олександр Бабіч (Одеса)

**ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО ОКРЕМИХ ЕТНІЧНИХ ГРУП,
ЯК ФАКТОР ВИЖИВАННЯ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ (ОДЕСА
1941 – 1944 рр.)**

Стратегія виживання представників окремих етнічних груп одеського міського населення напряду залежала від етнічної політики румунської влади. Якщо євреям або ромам треба було ховатися, підробляти документи, шукати можливість приховати свою національність, то місцевим етнічним румунам, молдованам, німцям навпаки треба було всіляко демонструвати свою винятковість і приналежність до «титульних націй». Національність впливала і на те, як були вимушені співіснувати з окупаційною владою найбільші за чисельністю етнічні групи – слов'яни: українці, росіяни, поляки.

Ми маємо достатньо чітку картину національного складу Одеси в період окупації. Так, на 1 лютого 1942 р. в Одесі на 272.378 чол. мешкало: українців – 109.123 (40,1%); росіян – 103.046 (37,8%); євреїв (це ті, хто залишився після системних знищень протягом 4 місяців) – 33.885 (12,5%); німців – 6.072 (2,2%); поляків – 5.997 (2,2%); румунів (до них владою були віднесені і молдовани) – 2.911 (1,1%); ромів – 5 чол. У 1942 р. місто складалося з представників ще багатьох національностей, як то вірмени, греки, караїми, латиші, чехи, татари, грузини, італійці, естонці, литовці, французи, турки, угорці, але їхнє етнічне походження, на відміну від перерахованих вище, не впливало серйозно на загальні обставини життя.

Найбільш важким було становище місцевих євреїв. Шансів вижити у них майже не було, про що свідчать страшні цифри: за період окупації було знищено від 108885 до 118000 євреїв, як

ХІV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р.

Папір офсетний. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 13,13. Зам. № 28. Тираж 100 прим.

Виготівник: ПВКФ «Технодрук»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85